

بررسی تاثیر ضریب واکنش سود و مربوط بودن سود به ارزش سهام بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت های پذیرفته در بورس اوراق بهادار تهران

احمد بارگاهی

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین، قزوین، ایران. (نویسنده مسئول)

حمید احمدزاده

استادیار، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، البرز، ایران.

چکیده

پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های اثباتی حسابداری است که به صورت تجربی تاثیر متغیرهای ضریب واکنش سود و مربوط بودن سود به ارزش سهام بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت های پذیرفته در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی ۱۲ ساله از سال ۱۳۸۳ الی ۱۳۹۴ را مورد بررسی قرار داده است. متغیرهای مستقل پژوهش مربوط بودن سود به ارزش سهام و ضریب واکنش سود بوده و متغیر وابسته پژوهش سطح افشا مسئولیت اجتماعی شرکت ها می باشد. هدف اصلی پژوهش نشان دادن چگونگی و میزان تاثیرگذاری محتوای کیفی سود و بطور ویژه کیفیت اطلاعات ارایه شده حسابداری بر میزان افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها بر اساس چک لیست پرسش نامه ای تنظیم شده توسط موسسه حسابرسی دیلویت (۲۰۱۳) می-باشد. آزمون های همبستگی، آزمون های t و آزمون های رگرسیون خطی چند متغیره برخی از آزمون های آماری استفاده شده در این پژوهش می باشند. روش تجزیه تحلیل داده ها، ترکیبی و در همه تکنیک های آماری از نسخه شماره ۸ نرم افزار EViews استفاده شده است. یافته های پژوهش حاکی از آن است که بین تغییرات مربوط بودن سود به ارزش سهام و سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها، ارتباط معناداری وجود ندارد و معادل ۵۱/۸٪ از تغییرات سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها تحت تاثیر تغییرات متغیر ضریب واکنش سود و پاره ای از متغیرهای کنترلی این پژوهش به ویژه اندازه شرکت، نسبت اهرمی، شاخص سودآوری، گزارش زیان شرکت و نوع حسابرس بوده است.

واژه‌های کلیدی: مربوط بودن سود به ارزش سهام، ضریب واکنش سود، سطح افشا مسئولیت اجتماعی شرکت ها.

The Investigate of effect's Earnings Response Coefficients and Value Relevance on Disclosure level Corporate Social Responsibility of Tehran Stock Exchanges listed Companies

A.Bargahi

MSc Graduated, Department of Accounting, Ghazvin Branch, Islamic Azad University, Ghazvin, Iran.
(Corresponding author)

H.Ahmadzadeh

Assistant professor , Department of Accounting, Karaj Branch, Islamic Azad University, Alborz, Iran

Abstract

The current study is a positive investigation that examines the empirical effect's Earnings Response Coefficients and Value Relevance on disclosure level Corporate Social Responsibility in companies listed at Tehran Stock Exchange in time a span of 12 years from 2004 to 2015. A number of 135 companies listed in TSE were selected as the sample. The research hypothesis was examined using linear regression. The results show a meaningful negative relation between Earnings Response Coefficients (as one of earnings attributes and independent variables) and disclosure level Corporate Social Responsibility (as dependent variable). In other words increasing Earnings Response Coefficients lead to decreasing the disclosure level Corporate Social Responsibility. Also, other results of this research show that disclosure level Corporate Social Responsibility- in some cases- is under influence control variables such as the Size of company, Financial Leverage, ROA, Loss and Audit type.

Key Words: Earnings Response Coefficients, Value Relevance, disclosure level Corporate Social Responsibility.

مقدمه

نقش اطلاعات در زمینه تصمیم‌گیری‌های اقتصادی، آنچنان روشن و بدیهی است که می‌توان گفت در دنیای امروز، شروع و ادامه هرگونه فعالیت اقتصادی، بدون داشتن اطلاعات کافی و جامع در مورد موضوع مورد نظر، غیر ممکن است و کسانی در عصر حاضر موفق هستند، که به اطلاعات بیشتری دسترسی داشته باشند. اطلاعات در صورتی سودمند است که منجر به تغییر در باورها و کنش‌های سرمایه‌گذاران شود و بتوان درجه سودمندی آنها را براساس میزان تغییرات در قیمت‌ها پس از انتشار اطلاعات، اندازه‌گیری نمود.

از دیدگاه تهیه‌کنندگان یا استفاده‌کنندگان بالقوه اطلاعات حسابداری ویژگی‌های متعددی وجود دارد که بر ارزش این اطلاعات اثرگذار است. مواردی از قبیل اطمینان‌پذیری اطلاعات^۱، دامنه توزیع اطلاعات^۲، کاربرد اطلاعات^۳ (آیا اطلاعات ارائه شده مربوط به یک نماینده اقتصادی خاص است یا آن که کاربرد عام دارد؟)، بار و محتوای اطلاعات^۴ (آیا اطلاعات ارائه شده درباره شرایط موجود یا درباره راهبردها و رفتارهای سایر افراد و گروه‌هاست و آیا به علایق و ترجیحات افراد و گروه‌های مختلف، منابع اقتصادی موجود، توابع تولید، یا مشخصه‌های بازار مانند قیمت و کیفیت توجه دارد؟) و مربوط بودن اطلاعات در تصمیم‌گیری^۵، از جمله نمونه‌هایی است که بر اهمیت اقتصادی اطلاعات اثرگذار است (هیرشلیفر^۶، ۱۹۷۳).

موضوع و مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها^۷ در چند سال اخیر با توجه به رشد سازمان‌های غیردولتی، کمپین‌های اعتراضی علیه قدرت و نفوذ سیاسی شرکت‌ها، افزایش آگاهی اجتماعی، توسعه بازارهای سرمایه، گسترش شرکت‌های سهامی عام و رسوایی‌های مالی و اخلاقی شرکت‌های بزرگ، تبدیل به پارادایم مسلط و غالب در فضای اداره شرکت‌ها شده است (اصلانی و همکاران ۱۳۹۳).

مبانی نظری پژوهش

پاسخگویی که خاستگاه آن احترام به حقوق انسان‌ها است. در سطوح مختلف ملی و بنگاه‌های تجاری مطرح است. مدیران در مقابل سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و سایر اشخاص ذینفع، ذی‌حق و ذی‌علاقه موظفاند از طریق ارائه اطلاعات به‌موقع، شفاف و قابل‌اعتماد، آنان را در جریان نحوه به‌کارگیری منابع اقتصادی و نتایج عملیات واحد تجاری قرار داده و امکان تصمیم‌گیری و قضاوت منطقی را برای آنان فراهم سازند (نیک‌خواه آزاد، ۱۳۷۹). این پژوهش، در پی آن است تا اثر برخی از معیارهای کیفیت سود بر سطح افشا مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها را بررسی نمایند. بررسی این موضوع می‌تواند موجب بازنگری و یا گسترش نتایج مطالعات گذشته در این زمینه گردد، هم‌چنین ایده‌های جدیدی برای انتخاب متغیرهای مربوط به افشا مسئولیت اجتماعی شرکت را فراهم آورد.

هدف این پژوهش در وهله نخست بررسی رابطه و میزان تاثیرگذاری متغیر مربوط بودن سود به ارزش سهام و ضریب واکنش سود و سطح افشا فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت و در وهله دوم آگاه ساختن تحلیل‌گران مالی، استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری و تدوین‌کنندگان استاندارد‌های حسابداری از رابطه بین معیارهای ارزیابی کیفیت سود و سطح افشا فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها است. انتظار می‌رود نتایج این پژوهش بتواند دستاورد و ارزش افزوده علمی در گسترش و توسعه مبانی نظری مطالعات این حوزه علمی ایجاد نماید. این پژوهش به مدیران کمک خواهد کرد تا سیاست‌های موثر مربوط به مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها که برای دستیابی به عملکرد مالی بهتر آن‌ها در بلندمدت لازم است را توسعه دهند هم‌چنین بینشی را برای شرکت‌ها در زمینه نقش و اهمیت مسئولیت اجتماعی در کسب منافع آتی فراهم می‌نماید. با توجه به مطالب مطرح شده در فوق می‌توان اینگونه ادعا نمود که از منظر استفاده‌کنندگان از اطلاعات حسابداری احتمالاً

1. Certainty of Information

2. Extent of Information Dissemination

3. Applicability of Information

4. Content of Information

5. Decision Relevance of Information

6. Hirshleifer

7. Corporate Social Responsibility (CSR)

ارتباطی معنی داری بین وضعیت کنونی سود های گزارش شده و مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت ها وجود داشته باشد، که در این پژوهش حسب ضرورت موضوع مورد بحث و آزمون قرار می گیرد.

پیشینه پژوهش

پژوهش های خارجی

زولچ و همکاران^۸ (۲۰۱۳) به بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و کیفیت سود پرداختند. نتایج پژوهش آن ها حاکی از آن است که شرکت های با دامنه بالاتر مسئولیت اجتماعی با علاقه بیشتری به مدیریت سود می پردازند. آن ها در تحقیقات خود از شرکت هایی که استاندارد های بین المللی حسابداری را رعایت می کردند استفاده نمودند که نشان داد ویژگی خاص کشورها ارتباط بین مسئولیت اجتماعی و کیفیت سود را متعادل می کند.

شرودر و همکاران^۹ (۱۹۳۵) در کتاب تئوری حسابداری خود، میزان همبستگی بین سود حسابداری و سود اقتصادی شرکت را کیفیت سود می دانند. روساین^{۱۰} (۱۹۹۹) سودی را با کیفیت تر می داند که پایدارتر باشد. برخی مطالعات همچون بال و شیواکومار^{۱۱} (۲۰۰۵) کیفیت بالا سود را برابر با مدیریت پایین سود و بازتاب به هنگام خبرهای بد در مورد وضعیت شرکت در قیمت سهام می دانند. مارینوویک^{۱۱} (۲۰۱۰) برای کیفیت سود از شاخص های پایداری، قابلیت پیش بینی و هموارسازی سود بهره می گیرد. پروتی و ویگن هافر^{۱۲} (۲۰۱۱) علاوه بر این شاخص ها، از به هنگام بودن اطلاعات، محافظه کارانه بودن، اقلام تعهدی غیرعادی، ضریب واکنش و ضریب واکنش تعدیل شده سود و همچنین مربوط بودن سود به ارزش سهام نیز استفاده کرده اند.

فرانسیس و همکاران^{۱۲} (۲۰۰۲) و گایو و راپوسو^{۱۱} (۲۰۱۱) ویژگی های کیفیت اقلام تعهدی، پایداری سود، قابلیت پیش بینی سود، یکنواختی سود، مربوط بودن سود به ارزش سهام، به موقع بودن و محافظه کارانه بودن سود را به عنوان هفت ویژگی کیفیت سود در مطالعات شان مورد ارزیابی قرار داده اند.

گایو و راپوسو (۲۰۱۱) در مطالعه ای از یک نمونه متشکل از بیش از ۷۰۰۰ شرکت فعال در ۳۸ کشور برای انجام پژوهش درباره ارتباط بین ارزشیابی شرکت و کیفیت سود استفاده کرده اند. در نتیجه این مطالعه ارتباط مثبت و از نظر آماری معنی دار بین ارزشیابی شرکت و یک معیار کیفیت سود تجمعی بر اساس هفت ویژگی کیفیت سود (کیفیت اقلام تعهدی، پایداری (ماندگاری) سود، قابلیت پیش بینی، هموار بودن سود با ارزش سهام، زمان بندی و محافظه کاری) مشاهده شده است. یافته های این پژوهش بیان می کند که شرکت های دارای کیفیت سود بالاتر دارای ارزش بیشتر در بازارهای سهام هستند و این موضوع تأییدکننده این مطلب است که سرمایه گذاران نیازمند بازده اضافی برای توجیه ریسک اطلاعاتی همراه با سرمایه گذاری در شرکت های دارای کیفیت سود پایین تر می باشند و به این ترتیب سرمایه گذاری در این شرکت ها برای سرمایه گذاران جذاب و مطلوب خواهد شد.

پژوهش های داخلی

یافته های پژوهش امیرحسینی^{۱۳} (۱۳۹۴) حاکی از آن است که میان کیفیت سود و سطح افشا مسئولیت اجتماعی رابطه منفی و معنی دار وجود دارد. به بیان دیگر هر چه سطح کیفیت سود افزایش یابد سطح افشا مسئولیت اجتماعی کاهش می یابد. همچنین نتایج این پژوهش نشان می دهد افشا مسئولیت اجتماعی تحت تاثیر متغیر های اندازه شرکت، نسبت بدهی، درصد مالکیت سهامدار عمده و تعداد اعضای غیر موظف هیئت مدیره می باشد. اندازه شرکت و نسبت بدهی رابطه مستقیم و مثبت با

8 . Salewski & Zulch

9 . Schroeder

10 . Ball&Shivakumar

11 . Marinovic

12 . Perotti&Wagenhofer

سطح افشا مسئولیت اجتماعی دارد اما درصد سهام متعلق به سهامدار عمده و تعداد اعضای غیر موظف هیئت مدیره رابطه منفی با سطح افشا مسئولیت اجتماعی دارند.

اصلانی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان " بررسی رابطه مسئولیت اجتماعی مسئولیت اجتماعی بر کیفیت سود شرکت های گروه محصولات شیمیایی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران " به این نتیجه رسیدند که بین مسئولیت اجتماعی شرکت و کیفیت سود شرکت های گروه محصولات شیمیایی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معنا داری وجود دارد .

عرب صالحی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان " رابطه مسئولیت اجتماعی با عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران " رابطه مذکور را مورد بررسی نموده اند که نتایج پژوهش حاکی از آن است که عملکرد مالی با مسئولیت اجتماعی شرکت نسبت به مشتریان و نهاد های موجود در جامعه ارتباط دارد اما عملکرد مالی با مسئولیت اجتماعی شرکت نسبت به کارکنان و محیط زیست رابطه معنا داری ندارد.

این پژوهش جهت اندازه گیری متغیرهای مستقل پژوهش بر مبنای مطالعات گایو و راپوسو (۲۰۱۱)، (فرانسیس و دیگران ۲۰۰۲؛ ۲۰۰۴؛ ۲۰۰۵؛ ۲۰۰۸)، دیچو و دیچاو (۲۰۰۲) بارث و لندزمن (۲۰۰۳)، کوهن (۲۰۰۳)، بارون (۲۰۰۳) و کردستانی و طایفه (۱۳۹۲)، نیکومرام و امینی (۱۳۹۰) و کردستانی و مجدی (۱۳۸۶) و احمدزاده (۱۳۹۲) انجام خواهد شد. تمام معیارهای کیفیت سود استفاده شده در این پژوهش با روش های مشابه بکار رفته در مطالعات قبلی و بطور خاص روش های بکار رفته توسط گایو و راپوسو (۲۰۱۱)، فرانسیس و دیگران (۲۰۰۴؛ ۲۰۰۵؛ ۲۰۰۸) محاسبه می شوند.

فرضیه های پژوهش

در راستای یافتن پاسخ به پرسش اصلی پژوهش، فرضیه های به شرح زیر در نظر گرفته شده است :

- ۱- با کاهش ضریب واکنش سود، شرکت ها سطح افشای مسئولیت اجتماعی را افزایش می دهند.
- ۲- با کاهش مربوط بودن سود به ارزش سهام، شرکت ها سطح افشای مسئولیت اجتماعی را افزایش می دهند.
- ۳- بین میزان تاثیر ضریب واکنش سود و میزان تاثیر مربوط بودن سود به ارزش سهام بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها تفاوت معنادار وجود دارد.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ نظری از نوع پژوهش های اثباتی حسابداری و از نظر استدلال، روش استقرایی است. روش مورد نظر برای انجام این پژوهش شبه تجربی با داده های واقعی می باشد. این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی بوده و از لحاظ شیوه جمع آوری داده ها یک تحقیق کتابخانه ای و پس رویدادی بوده و از لحاظ شیوه آزمون فرضیات پس رویدادی بوده و از نوع همبستگی می باشد. داده های مورد نیاز پژوهش مستقیماً از صورت های مالی سالانه و گزارش های مالی ارائه شده^{۱۳} توسط شرکت ها به بورس اوراق بهادار تهران، پایگاه اطلاعاتی بورس، نرم افزارهای دنا سهم، تدبیر پرداز و لوح فشرده اطلاعات مالی شرکت ها پذیرفته شده استخراج شده است.

مدل و متغیرهای پژوهش

در این پژوهش برای آزمون فرضیه های پژوهش، مدل های رگرسیونی مختلف در حالت ترکیبی^{۱۴} به صورت ذیل تخمین زده می شود:

¹³ . www.codal.ir www.rdis.ir www.tse.ir

¹⁴ .Panel

$$CSR_{it} = \beta_0 + \beta_1 RELEV_{it} + \beta_2 ERC_{it} + \beta_3 AuditType_{it} + \beta_4 Timeliness_{it} + \beta_5 ROA_{it} + \beta_6 Size_{it} + \beta_7 LEV_{it} + \beta_8 Govmanage_{it} + \beta_9 Loss_{it} + \sum_{i=10}^{24} \beta_i Ind_{it} + \sum_{i=25}^{31} \beta_i Year_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در مدل فوق داریم:

CSR_{it} = سطح افشا مسئولیت اجتماعی شرکت i در پایان سال t ، به عنوان متغیر وابسته پژوهش

$RELEV_{it}$ = مربوط بودن سود به ارزش سهام شرکت i در پایان سال t .

ERC_{it} = ضریب واکنش سود شرکت i در پایان سال t .

$AuditType_{it}$ = نوع حسابرس شرکت i در پایان سال t .

$Timeliness_{it}$ = به‌موقع بودن گزارشگری مالی شرکت i در پایان سال t .

ROA_{it} = شاخص سودآوری شرکت i در پایان سال t .

$Size_{it}$ = اندازه شرکت i در پایان سال t .

LEV_{it} = نسبت اهرمی شرکت i در پایان سال t .

$Govmanage_{it}$ = نوع مالکیت شرکت i در پایان سال t .

$Loss_{it}$ = گزارش زیان توسط شرکت i در پایان سال t .

Ind_{it} = نوع صنعت برای شرکت i در پایان سال t . که در این پژوهش از ۱۵ صنعت مختلف استفاده می‌شود تا اثر صنعت کنترل گردد.

$Year_{it}$ = نوع سال شرکت i در پایان سال t ، هر یک از سنوات پژوهش (۱۲ سال) به‌صورت مجزا وارد مدل خواهد شد تا اثر سال نیز کنترل گردد.

الف: ضریب واکنش سود^{۱۵}

ضریب واکنش سود بازده غیرمنتظره بازار را در واکنش به اجزای غیرمنتظره سود گزارش شده توسط شرکتی که اوراق بهادار را منتشر کرده است، اندازه‌گیری می‌کند. ضریب واکنش سود، حساسیت بازار به اعلان سود را به وسیله شیب خط رگرسیون بین بازده‌های غیرعادی و سودهای غیرمنتظره، اندازه‌گیری می‌کند (اسکات^{۱۶}، ۲۰۰۳). در این پژوهش همانند برخی از پژوهش انجام شده قبلی^{۱۷} ضریب واکنش سود به عنوان شیب خط رگرسیون بازده‌ها (یا بازده‌های غیرعادی) نسبت به تغییر در سود (یا سود غیر مورد انتظار) در طول دوره‌های پنج ساله است که به‌صورت زیر تعریف می‌شود:

$$RET_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 \Delta Earn_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در آن داریم:

RET_{it} = بازده سالانه سود سهام شرکت i در پایان سال t .

$\Delta Earn_{it}$ = تغییر سود قبل از مالیات شرکت i بین سال‌های t و $t-1$ که بر اساس ارزش بازار سهام در شروع سال t ، استانداردسازی و یکنواخت شده است.

$$ERC_{it} = \alpha_{1itj}; j = t, t-1, t-2, t-3, t-4$$

¹⁵.Earnings Response Coefficients (ERC)

¹⁶.Scott

¹⁷.Kormendi and Lipe (1987), Easton and Zmijewski (1989), Collins and Kothari (1989), and Kohlbeck, Mark, Warfield, and Terry (2008)

که در این رابطه داریم:

$$\alpha_{1itj} = \text{ضریب متغیر توضیحی } \Delta E_{it} \text{ برای سال‌های } t, t-1, t-2, t-3 \text{ و } t-4.$$

$$ERC_{it} = \text{ضریب واکنش سود شرکت } i \text{ در پایان سال } t.$$

$$\epsilon_{it} = \text{باقی‌مانده مدل رگرسیونی شرکت } i \text{ در پایان سال } t.$$

هرچه ضریب زاویه به دست آمده از این رابطه به عدد یک نزدیکتر باشد، واکنش بازار به اعلان سود شرکت بیشتر خواهد بود و برعکس.

ب: مربوط بودن سود به ارزش سهام^{۱۸}

مطابق مطالعه فرانسیس و شیپر^{۱۹} (۱۹۹۹)، مربوط بودن سود به ارزش سهام به عنوان یک عامل قابل توضیح از طریق فرمول رگرسیونی زیر اندازه‌گیری می‌شود:

$$RET_{it} = \gamma_0 + \gamma_1 E_{it} + \gamma_2 \Delta E_{it} + \delta_{it}$$

که در آن داریم:

$$RET_{it} = \text{بازده سالانه سود سهام شرکت } i \text{ در پایان سال } t.$$

$$E_{it} = \text{سود خالص شرکت } i \text{ در پایان سال } t \text{ که بر اساس ارزش بازار سهام در شروع سال } t \text{ استانداردسازی و یکنواخت می‌شود.}$$

$$\Delta E_{it} = \text{تغییر سود خالص شرکت } i \text{ بین سال‌های } t \text{ و } t-1 \text{ که بر اساس ارزش بازار سهام در شروع سال } t, \text{ استانداردسازی و یکنواخت می‌شود.}$$

$$\delta_{it} = \text{باقی‌مانده مدل رگرسیونی شرکت } i \text{ در پایان سال } t.$$

در نهایت به منظور تعیین مربوط بودن ارزش از رابطه زیر یعنی ضریب تعیین مدل رگرسیونی فوق برای یک دوره پنج ساله بصورت چرخشی استفاده می‌شود:

$$RELEV_{it} = R_{itj}^2 ; j = t, t-1, t-2, t-3, t-4$$

که در این رابطه:

$$R_{itj}^2 = \text{ضریب تعیین مدل رگرسیونی مربوط بودن ارزش شرکت } i \text{ برای سال‌های } t, t-1, t-2, t-3 \text{ و } t-4.$$

$$RELEV_{it} = \text{معیار مربوط بودن ارزش شرکت } i \text{ در پایان سال } t.$$

ارزش‌های بالاتر RELEV نشان‌دهنده سودهای دارای ارتباط ارزش بیشتر است و بنابراین کیفیت بالاتر سود را منعکس می‌کند. مربوط بودن ارزش سود (که توانایی سود را برای پیش‌بینی تغییرات بازده یا قیمت سهام منعکس می‌کند) یک ویژگی مطلوب است که معمولاً به عنوان یک معیار مستقیم از سودمندی اطلاعات سود در تصمیم‌گیری‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد (گایو و راپوسو، ۲۰۱۱).

ج: مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها^{۲۰}

در این پژوهش، برای اندازه‌گیری مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها از چک لیست پرسشنامه ای سطح افشا مسئولیت اجتماعی که توسط موسسه حسابرسی دیلویت^{۲۱} (۲۰۱۳) تدوین گردیده استفاده شده است. بر اساس کارت امتیازدهی گزارشگری پایداری (موسسه حسابرسی دیلویت)، این مقدار بین نمره صفر (برای نامناسب ترین گزارش) و نمره ۱۲۰ (برای مطلوبترین گزارش) در نوسان خواهد بود. بر اساس راهنمایی موسسه دیلویت (۲۰۱۳) به هریک از شاخص‌های مندرج در گزارش هیات مدیره شرکت‌ها نمره ای بین صفر تا چهار به ترتیب بر اساس نمره صفر برای (بدون افشا یا افشا نا کافی) نمره یک برای (تا

¹⁸ . Value Relevance (RELEV)

¹⁹ . Frances & Schipper

²⁰ . Corporate Social Responsibility (CSR)

²¹ . Deloitte (2013)

حدودی افشا یا افشای جزئی) نمره دو برای (افشا موارد بسیار مهم یا افشا متوسط) نمره سه برای (افشا بیشتر از متوسط) و نمره چهار برای (کفایت افشای کامل و یا بهترین افشا) توسط دو ارزیاب مستقل و دارای صلاحیت های حرفه ای لازم داده می شود.

قلمرو پژوهش

شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران جامعه آماری این پژوهش را تشکیل می‌دهند و قلمرو زمانی پژوهش از سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۹۴ (یک دوره زمانی ۱۲ ساله) می باشد. روش انتخاب و گردآوری داده ها، روش حذفی سیستماتیک (غرباگری) بوده و براین اساس کلیه شرکت‌های جامعه آماری جز نمونه آماری منظور شده اند که شرایط زیر را دارا باشند:

۱. قبل از سال ۱۳۸۳ در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده باشند.
۲. به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، سال مالی آنان، منتهی به ۲۹ اسفند باشد.
۳. فعالیت شرکت مورد نظر تولیدی باشد و بدلیل داشتن ماهیت فعالیت های متفاوت جز شرکت‌های سرمایه‌گذاری مالی، بیمه و املاک نباشد.
۴. شرکت مورد نظر، در دوره زمانی پژوهش فعالیت مستمر داشته و سهام آن مورد معامله قرار گرفته باشد یا حداقل هر سه ماه یک بار، سهام آنان در بورس اوراق بهادار مبادله شده باشد.
۵. در قلمرو زمانی پژوهش، تغییر سال مالی نداشته باشد.
- ۶- یافته های پژوهش

آمار توصیفی

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در سطح مربوط بودن سود به ارزش سهام در جدول ۱ ارایه شده است. با مقایسه ضریب تغییرات مربوط بودن سود به ارزش سهام و سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها به این نتیجه می‌رسیم که به طور متوسط سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها در مقایسه با مربوط بودن سود به ارزش سهام دارای و مربوط ویژه در مقایسه با ضریب واکنش سود، ضریب تغییرات و پراکندگی کم‌تر و در نتیجه ثبات و پایداری بیش‌تری در طی دوره پژوهش داشته است. نتایج جدول زیر نشان می دهد که مقدار میانگین و میانه متغیر ها نزدیک به هم می باشد. این موضوع بیانگر آن است که توزیع متغیرها، توزیعی تقریباً نرمال است.

جدول ۱. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	معیارها	تعداد	میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار	ضریب تغییرات
سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها (۱۲۰-)	۱۴۳۰	۴۷.۶	۴۷.۲	۹۵	۵	۱۸.۲	۰.۳۸	
مربوط بودن سود به ارزش سهام	۱۴۳۰	۰/۶۴	۰/۷۰	۰/۹۹	۰/۰۱	۰/۲۷	۰/۴۲	
ضریب واکنش سود	۱۴۳۰	۱/۰۶	۱/۲۲	۹/۷۱	۵/۹۶	۲/۵۷	۲/۴۲	
به موقع بودن گزارشگری مالی	۱۴۳۰	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۵	۰/۰۰۳	۰/۰۰۵	۰/۵	
شاخص سودآوری	۱۴۳۰	۰/۱۲	۰/۰۹	۰/۸۱	-۰/۳۱	۰/۱۵	۱/۲۵	
اندازه شرکت	۱۴۳۰	۱۳/۲۷	۱۳/۰۷	۱۹/۶۲	۹/۸	۱/۴۳	۰/۱۱	
نسبت اهرمی	۱۴۳۰	۰/۶۵	۰/۶۶	۱/۰۹	۰/۱۲	۰/۱۸	۰/۲۸	

آمار توصیفی متغیرهای نوع حسابرس، گزارش زیان و نوع مالکیت به دلیل کیفی و دو وجهی (اسمی) بودن در سطح کل شرکت‌ها در سطح بررسی کلیه متغیرهای مستقل پژوهش حاکی از آن است که از مجموع ۱۵۶۰ سال - شرکت (۱۳۰ شرکت

ظرف ۱۲ سال مالی) در دوره پژوهش، ۶۰۸ سال- شرکت معادل ۳۹ درصد توسط سازمان حسابرسی مورد حسابرسی قرار گرفته‌اند. همچنین نتایج آمار توصیفی نشان می‌دهد که در ۱۰۴۴ سال- شرکت یعنی ۶۶٫۹ درصد سال- شرکت‌های مورد بررسی، مالکیت دولتی داشته و ۱۳۴ سال- شرکت یعنی ۸٫۶ درصد سال- شرکت‌های نمونه مورد بررسی، زیان‌ده بوده‌اند.

همبستگی بین متغیرهای پژوهش

نتایج آزمون همبستگی بین متغیرهای پژوهش با تاکید بر متغیر مربوط بودن سود به ارزش سهام در طی دوره پژوهش در جدول ۲ ارایه شده است. لازم به ذکر است که معیار مربوط بودن سود به ارزش سهام و ضریب واکنش سود استفاده شده در این پژوهش معیاری از کیفیت اطلاعات حسابداری هستند. نتایج همبستگی حاکی از آن است که سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با متغیر مربوط بودن سود به ارزش سهام در سطح اطمینان ۹۰ درصد (و نه در سطح اطمینان ۹۵ درصد) و با متغیر ضریب واکنش سود در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه منفی و معنی دار دارد. از دیگر نتایج مهم همبستگی می‌توان به همبستگی مثبت به موقع بودن گزارشگری مالی و شاخص سودآوری با سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، همبستگی مثبت و نسبت اهرمی با گزارش زیان توسط شرکت و همبستگی منفی نسبت اهرمی با شاخص سودآوری و همچنین همبستگی منفی نسبت اهرمی با سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و گزارش زیان توسط شرکت با سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و اشاره کرد.

جدول ۲. همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها	ضریب واکنش سود	مربوط بودن سود به ارزش سهام	به موقع بودن گزارشگری مالی	اندازه شرکت	نسبت اهرمی	شاخص سودآوری	گزارش زیان توسط شرکت	نوع حسابرس	نوع مالکیت شرکت
سطح افشای مسئولیت اجتماعی	۱									
ضریب واکنش سود	** -۰/۳۰	۱								
مربوط بودن سود به ارزش سهام	*** -۰/۰۸	** ۰/۳۵	۱							
به موقع بودن گزارشگری مالی	** ۰/۲۵	۰/۰۶	-۰/۰۱	۱						
اندازه شرکت	-۰/۰۵	* -۰/۰۱	-۰/۰۵	** -۰/۱۳	۱					
نسبت اهرمی	** -۰/۳۳	-۰/۰۰۰۱	** ۰/۱۵	-۰/۰۸	* ۰/۱۱	۱				
شاخص سودآوری	** ۰/۷۲	-۰/۰۱	** -۰/۱۲	** ۰/۲۲	-۰/۰۳	-۰/۶۴**	۱			
گزارش زیان توسط شرکت	* -۰/۰۱	** -۰/۴۶	*** ۰/۰۹	* -۰/۰۱	-۰/۰۳	** ۰/۱۷	** -۰/۲۹	۱		
نوع حسابرس	-۰/۰۵	-۰/۰۵	۰/۰۲	-۰/۰۰۲	** ۰/۲۵	۰/۰۷	۰/۰۰۰۳	-۰/۰۵	۱	
نوع مالکیت شرکت	*** ۰/۰۲	-۰/۰۳	۰/۰۴	* ۰/۰۱	** ۰/۱۲	-۰/۰۴	۰/۰۶	۰/۰۰۳	** ۰/۲۹	۱

*** معنی‌دار در سطح اطمینان ۹۰٪

** معنی‌دار در سطح اطمینان ۹۵٪

* معنی‌دار در سطح اطمینان ۹۹٪

نتایج تحلیل رگرسیون

نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش

با کاهش مربوط بودن سود به ارزش سهام، شرکت‌ها سطح افشای مسئولیت اجتماعی را افزایش می‌دهند.

مقدار احتمال آماره F لیمر در جدول ۳ کمتر از سطح معنی‌داری ۵٪ بوده و لذا، برای آزمون فرضیه فوق در سطح مربوط بودن سود به ارزش سهام استفاده از روش داده‌های تلفیقی (ادغام شده) منتهی است.

جدول ۳. انتخاب داده‌های تلفیقی در برابر داده‌های تصادفی (ترکیبی)

مدل	$CSR_{it} = \beta_0 + \beta_1 RELEV_{it} + \beta_2 AuditType_{it} + \beta_3 Timeliness_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \beta_7 Govmanage_{it} + \beta_8 Loss_{it} + \sum_{i=9}^{23} \beta_i Ind_{it} + \sum_{i=24}^{30} \beta_i Year_{it} + \varepsilon_{it}$		
نوع آزمون	مقدار آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
لیمر F	۴/۶۲	(۱۲۹ و ۷۴۵)	۰/۰۰۰۰

مقدار احتمال آماره هاسمن در جدول ۴ کمتر از سطح معنی‌داری ۵٪ می‌باشد؛ لذا، دلیل کافی برای رد الگوی اثرات ثابت وجود ندارد و برای آزمون فرضیه فرعی اول در سطح مربوط بودن سود به ارزش سهام از الگوی اثرات ثابت استفاده می‌شود.

جدول ۴. انتخاب الگوی اثرات ثابت در برابر الگوی اثرات تصادفی

مدل	$CSR_{it} = \beta_0 + \beta_1 RELEV_{it} + \beta_2 AuditType_{it} + \beta_3 Timeliness_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \beta_7 Govmanage_{it} + \beta_8 Loss_{it} + \sum_{i=9}^{23} \beta_i Ind_{it} + \sum_{i=24}^{30} \beta_i Year_{it}$		
نوع آزمون	مقدار آماره خی‌دو	درجه آزادی خی‌دو	احتمال آماره آزمون
هاسمن	۱۱۵/۰۸	۸	۰/۰۰۰۰

مدل رگرسیونی ترکیبی اثرات ثابت تأثیر مربوط بودن سود به ارزش سهام بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها طی دوره پژوهش در جدول ۵ ارائه شده است. لازم به یادآوری است که معیار مربوط بودن سود به ارزش سهام استفاده‌شده در این پژوهش معیاری از کیفیت اطلاعات حسابداری است. نتایج حاصله در جدول ۵ نشان می‌دهد که تأثیر مربوط بودن سود به ارزش سهام بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، مثبت (۰/۰۱) ولی با توجه به احتمال آماره t (۰/۸۳۲۲) معنی‌دار نمی‌باشد. این موضوع نشان می‌دهد که میزان مربوط بودن سود به ارزش سهام بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها تأثیر ندارد.

جدول ۵. تأثیر مربوط بودن سود به ارزش سهام بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها

آماره‌ها / متغیرها	ضرایب رگرسیونی	مقدار آماره t	احتمال آماره t
مقدار ثابت	۳/۲۶	۷/۳۸	۰/۰۰۰۰
مربوط بودن سود به ارزش سهام	۰/۰۱	۰/۲۱	۰/۸۳۲۲
به‌موقع بودن گزارشگری مالی	۷/۰۹	۲/۷۶	۰/۰۱۰۳
اندازه شرکت	-۰/۲۰	-۶/۴۵	۰/۰۰۰۰
نسبت اهرمی	۰/۶۸	۵/۴۹	۰/۰۰۰۰
شاخص سودآوری	۱/۳۲	۹/۳۴	۰/۰۰۰۰
گزارش زیان توسط شرکت	۰/۱۳	۲/۸۶	۰/۰۰۴۴
نوع حسابرس	۰/۰۳	۰/۶۶	۰/۵۰۹۰

آماره‌ها / متغیرها	ضرایب رگرسیونی	مقدار آماره t	احتمال آماره t
نوع مالکیت شرکت	۰/۰۶	۰/۵۹	۰/۵۵۳۴
ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	احتمال آماره F	آماره دوربین-واتسون
۰/۴۲۶	۰/۴۱۹	۰/۰۰۰۰	۱/۶۹

دیگر نتایج حاکی از آن است که در کنار مربوط بودن سود به ارزش سهام، تأثیر اندازه شرکت بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، منفی و معنی‌دار ولی تأثیر به‌موقع بودن گزارشگری مالی، نسبت اهرمی، شاخص سودآوری و گزارش زیان توسط شرکت بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها مثبت و معنی‌دار بوده است. نتایج مربوط به آماره F نیز نشان می‌دهد که مدل در حالت کلی معنی‌دار بوده و با توجه به آماره دوربین-واتسون (معادل ۱،۶۹) مدل فاقد مشکل خودهمبستگی بین متغیرهای مستقل و کنترلی است. همچنین نتایج مربوط به آماره جاکوبورا (۰/۵۵۳) و احتمال این آماره (۰/۷۵۸۴)، نشانگر نرمال بودن باقی‌مانده‌های مدل رگرسیونی است. علاوه بر آن، نتایج مربوط به ضریب تعیین تعدیل شده نشان می‌دهد که در دوره پژوهش، حدود ۴۱/۹٪ از تغییرات سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها تحت تأثیر مربوط بودن سود به ارزش سهام و متغیرهای کنترلی به‌ویژه اندازه شرکت، به‌موقع بودن گزارشگری مالی، نسبت اهرمی، شاخص سودآوری و گزارش زیان توسط شرکت بوده است. با توجه به معنی‌دار نبودن تأثیر مربوط بودن سود به ارزش سهام بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، فرضیه اول پژوهش در سطح مربوط بودن سود به ارزش سهام تأیید نمی‌شود.

نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش

با کاهش ضریب واکنش سود، شرکت‌ها سطح افشای مسئولیت اجتماعی را افزایش می‌دهند.

مقدار احتمال آماره F لیمر در جدول ۶ کمتر از سطح معنی‌داری ۵٪ بوده و لذا، برای آزمون فرضیه فوق در سطح ضریب واکنش سود استفاده از روش داده‌های تلفیقی (ادغام شده) منتفی است.

جدول ۶. انتخاب داده‌های تلفیقی در برابر داده‌های تصادفی (ترکیبی)

مدل	$CSR_{it} = \beta_0 + \beta_1 ERC_{it} + \beta_2 AuditType_{it} + \beta_3 Timeliness_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \beta_7 Govmanage_{it} + \beta_8 Loss_{it} + \sum_{i=9}^{23} \beta_i Ind_{it} + \sum_{i=24}^{30} \beta_i Year_{it} + \varepsilon_{it}$		
نوع آزمون	مقدار آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
F لیمر	۴/۲۱	(۱۲۸ و ۵۶۲)	۰/۰۰۰۰

مقدار احتمال آماره هاسمن در جدول ۷ کمتر از سطح معنی‌داری ۵٪ می‌باشد؛ لذا، دلیل کافی برای رد الگوی اثرات ثابت وجود ندارد و برای آزمون فرضیه فرعی سوم در سطح ضریب واکنش سود نیز از الگوی اثرات ثابت استفاده می‌شود.

جدول ۷. انتخاب الگوی اثرات ثابت در برابر الگوی اثرات تصادفی

مدل	$CSR_{it} = \beta_0 + \beta_1 ERC_{it} + \beta_2 AuditType_{it} + \beta_3 Timeliness_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \beta_7 Govmanage_{it} + \beta_8 Loss_{it} + \sum_{i=9}^{23} \beta_i Ind_{it} + \sum_{i=24}^{30} \beta_i Year_{it} + \varepsilon_{it}$		
نوع آزمون	مقدار آماره خی‌دو	درجه آزادی خی‌دو	احتمال آماره آزمون
هاسمن	۳۵/۶۷	۸	۰/۰۰۰۰

مدل رگرسیونی ترکیبی اثرات ثابت تأثیر ضریب واکنش سود بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها طی دوره پژوهش در جدول ۸ ارائه شده است. نتایج حاصله در جدول نشان می‌دهد که تأثیر ضریب واکنش سود بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، منفی (۰/۰۶-) و با توجه به احتمال آماره t (۰/۰۰۷۳) معنی‌دار می‌باشد. این موضوع نشان می‌دهد که با افزایش و بهبود ضریب واکنش سود، سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها کاهش می‌یابد. این امر حاکی از محتوای اطلاعاتی ضریب واکنش سود می‌باشد.

جدول ۸. تأثیر ضریب واکنش سود بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها

متغیرها	آماره‌ها	ضرایب رگرسیونی	مقدار آماره t	احتمال آماره t
مقدار ثابت		۴/۹۹	۲/۹۲	۰/۰۰۳۶
ضریب واکنش سود		-۰/۰۶	-۲/۶۹	۰/۰۰۷۳
به‌موقع بودن گزارشگری مالی		۹/۶۳	۰/۹۲	۰/۳۵۸۶
اندازه شرکت		-۰/۵۰	-۴/۱۳	۰/۰۰۰۰
نسبت اهرمی		۴/۰۴	۸/۲۸	۰/۰۰۰۰
شاخص سودآوری		۲/۹۳	۵/۴۰	۰/۰۰۰۰
گزارش زیان توسط شرکت		۰/۸۶	۴/۶۵	۰/۰۰۰۰
نوع حسابرس		۰/۳۷	۱/۸۶	۰/۰۶۳۰
نوع مالکیت شرکت		۰/۴۲	۰/۹۳	۰/۰۰۳۰
ضریب تعیین	ضریب تعیین شده	احتمال آماره F	آماره دوربین-واتسون	
۰/۵۲۱	۰/۵۱۸	۰/۰۰۰۰	۱/۷۸	

دیگر نتایج حاکی از آن است که در کنار ضریب واکنش سود، تأثیر اندازه شرکت بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، منفی و معنی‌دار بوده است. این موضوع نشان می‌دهد که شرکت‌های بزرگ‌تر در طی دوره پژوهش، از سطح افشای مسئولیت اجتماعی پایین‌تری برخوردار بوده‌اند. این امر بیانگر حاکم بودن فرضیه هزینه سیاسی بر شرکت‌های بزرگ در بازار سرمایه ایران است. این در حالی است که تأثیر نسبت اهرمی، شاخص سودآوری، گزارش زیان توسط شرکت و نوع حسابرس و نوع مالکیت (دولتی یا خصوصی) بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، مثبت و معنی‌دار بوده است. نتایج مربوط به آماره F نیز نشان می‌دهد که مدل در حالت کلی معنی‌دار بوده و با توجه به آماره دوربین-واتسون (معادل ۱،۷۸) مدل فاقد مشکل خودهمبستگی بین متغیرهای مستقل و کنترلی است. همچنین نتایج مربوط به آماره جاکوبورا (۴/۰۹۹) و احتمال این آماره (۰/۱۲۸۸)، نشانگر نرمال بودن باقی‌مانده‌های مدل رگرسیونی و طبعاً نرمال بودن توزیع داده‌ها است. علاوه بر آن، نتایج مربوط به ضریب تعیین تعدیل‌شده نشان می‌دهد که در کل دوره پژوهش حدود ۵۱/۸٪ از تغییرات سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها تحت تأثیر ضریب واکنش سود و متغیرهای کنترلی به‌ویژه اندازه شرکت، نسبت اهرمی، شاخص سودآوری، گزارش زیان توسط شرکت و نوع حسابرس بوده است. با توجه به منفی و معنی‌دار بودن تأثیر ضریب واکنش سود بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، فرضیه فرعی سوم پژوهش در سطح ضریب واکنش سود تأیید می‌شود.

نتایج آزمون فرضیه سوم پژوهش

بین میزان تأثیر ضریب واکنش سود و میزان تأثیر مربوط بودن سود به ارزش سهام بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها تفاوت معنادار وجود دارد.

در ابتدا لازم است دو مدل فرضیه‌های اول و دوم پژوهش با یکدیگر مقایسه شود. در مدل اول میزان ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر ۴۲ درصد و در مدل دوم ضریب تعیین برابر ۵۱ درصد است. ضرایب بتا در مدل اول برابر با ۰،۰۱ و در مدل

دوم برابر با $0.06-$ که بیانگر تفاوت معنادار در این دو مدل است. براساس نتایج آزمون والد که در آن آماره های آزمون والد معنادار می باشند (احتمال آماره های F و کای مربع کوچکتر از 0.05 می باشد) که نشان از تفاوت معنادار بین دو مدل دارد. از طرف دیگر بر اساس خروجی نتایج آزمون های رگرسیونی، مجموع مجذور پسماندها^{۲۲} سنجه ای برای تفاوت بین مقدار واقعی متغیر وابسته و مقدار برازش شده برای این متغیر می باشد. هر چه قدر یک الگوی رگرسیونی مجموع مجذورات پسماندهای کوچکتری داشته باشد آن الگوی رگرسیونی به سایر الگوهای دیگر ترجیح داده می شود (مرادی، ۱۳۹۲). همچنین معیار اطلاعاتی آکائیک^{۲۳} و ملاک اطلاعاتی بیزی شوارتز^{۲۴} که هر دو معیارهایی از مجموع مجذور پسماندهای رگرسیونی هستند، که در جدول ۹ ارایه شده است، نشان دهنده تفاوت معناداری دو مدل است به بیان دیگر میزان تغییر پذیری متغیر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها نسبت به دو متغیر مستقل متفاوت می باشد بنابراین شواهد کافی برای تایید فرضیه سوم وجود دارد.

جدول ۹. نتایج آزمون فرضیه سوم

ملاک های اندازه گیری	فرضیه اول	فرضیه دوم
مجموع مجذور پسماندها	۳۵۹۹۱،۴۰	۱۸۳۰۵،۲۲
معیار اطلاعاتی آکائیک	۸،۵۶۰۲۴۵	۷،۶۸۲۹۱۱
ملاک اطلاعاتی بیزی شوارتز	۸،۷۹۳۵۷۷	۷،۷۰۳۳۴۶

بحث و نتیجه گیری

نتایج آزمون فرضیه های پژوهش حاکی از آن است که در دوره پژوهش هر چه سطح ضریب واکنش سود افزایش یافته است سطح افشا مسئولیت اجتماعی کاهش یافته است. این موضوع به این معنی است که هرگاه کیفیت سود شرکت ها کاهش یابد شرکت ها برای رفع این نقصان، افزایش مسئولیت اجتماعی خود را افزایش می دهند. به بیان دیگر ضعف در عملکرد مالی شرکت از طریق عملکرد اجتماعی جبران می شود. همچنین نتایج این پژوهش نشان می دهد افشا مسئولیت اجتماعی تحت تاثیر متغیر های اندازه شرکت، نسبت اهرمی، شاخص سودآوری، گزارش زیان توسط شرکت و نوع حسابرس بوده است در کنار ضریب واکنش سود، تأثیر اندازه شرکت بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها، منفی و معنی دار بوده است. این موضوع نشان می دهد که شرکت های بزرگتر در طی دوره پژوهش، از سطح افشای مسئولیت اجتماعی پایین تری برخوردار بوده اند. این امر بیانگر حاکم بودن فرضیه هزینه سیاسی بر شرکت های بزرگ در بازار سرمایه ایران است. این در حالی است که تأثیر نسبت اهرمی، شاخص سودآوری، گزارش زیان توسط شرکت و نوع حسابرس بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها، مثبت و معنی دار بوده است.

نتایج این پژوهش با یافته های پژوهش زولج و همکاران (۲۰۱۳) و چیهه و همکاران (۲۰۰۸)، عرب صالحی و همکاران (۱۳۹۲) و امیرحسینی (۱۳۹۴) همخوانی و با قسمتی از یافته های پژوهش های زولج و همکاران (۲۰۱۳)، مانا ویانگ (۲۰۰۹)، اصلانی و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی ندارد. دلایل مغایرت نتایج این پژوهش به نظر می رسد به اثرات اندازه بزرگتر نمونه، بازه زمانی متفاوت تر و اعمال اثرات سال و صنعت به عنوان اثرات ثابت پژوهش در قالب متغیرهای کنترلی، نحوه محاسبه و گردآوری داده های متغیر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها ارتباط داشته باشد.

پیشنهاد های کاربردی مبتنی یافته های پژوهش

با توجه به محرز شدن تأثیر منفی و معنی دار معیار کیفیت اطلاعات حسابداری یعنی ضریب واکنش سود بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها و تا حدودی نیز مربوط بودن سود به ارزش سهام (در سطح اطمینان ۹۰ درصد)، به نظر می رسد که

²² .Sum Squared Residuals

²³ . Akiake Information Criterion

²⁴ . Schwarz Bayesian Criterion

ضریب واکنش سود دارای بار و محتوای اطلاعاتی در بازار سرمایه ایران و تأثیرگذاری آن در بازار سرمایه بدون تأخیر است. با توجه به اینکه امکان بهره‌گیری از روش‌های کمی برای پردازش اطلاعات حسابداری و آماده‌سازی آنها برای فرایند تصمیم‌گیری وجود دارد، لذا، به سازمان بورس و اوراق بهادار تهران و شرکتهای گردآوری و آرایه سیستمی اطلاعات مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس پیشنهاد می‌شود نسبت به تهیه نرم افزارهای رایانه‌ای مبتنی بر مدل‌های آماری برای پیش‌بینی سودهای آتی بر اساس اجزای سودهای گذشته و در اختیار گذاشتن آن برای کلیه کسانی که خواهان بهره‌گیری از این نوع مدل‌های پیشرفته برای پیش‌بینی سود می‌باشند، اقدام نماید.

با توجه به همبستگی و رابطه مثبت به‌موقع بودن گزارشگری مالی با سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، به مدیران و مالکان شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می‌شود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس را ملزم نماید تا نسبت به ارائه به موقع و به هنگام اطلاعات و گزارش اطلاعات راجع به اجزای جریان‌های نقدی و ارقام تعهدی به صورت مجزا در قالب گزارش‌های رایانه‌ای مدون شده و صورت‌های مالی خلاصه شده که به طور گسترده‌ای می‌تواند در تصمیم‌گیری موثر باشد اقدامات مناسبی را انجام دهند و در ادامه به سازمان بورس و اوراق بهادار تهران نیز پیشنهاد می‌شود که در راستای کاراتر شدن هر چه بیشتر بازار سرمایه از طریق افشای به‌موقع اطلاعات، گزارش‌ها و صورت‌های مالی سالیانه توسط شرکت‌های بورسی، به برگزاری به‌موقع مجمع عمومی سالیانه ملزم نموده و اقدامات عملی و بستر لازم برای انجام این کار را فراهم و شرکت‌های سهل‌انگار در این زمینه را جریمه نماید. در این پژوهش نشان داده شد که هر گاه شاخص عملکرد مالی (ضریب واکنش سود در این پژوهش) افزایش یافته است، سطح افشا مسئولیت اجتماعی کاهش یافته است و برعکس. به بیان دیگر هرچه کیفیت سود پایین تر باشد، سطح افشا مسئولیت اجتماعی افزایش می‌یابد. از این رو به تحلیلگران اطلاعات حسابداری و سایر استفاده کنندگان پیشنهاد می‌شود در فرایند تصمیم‌گیری و تحلیل عملکرد شرکت به این موضوع توجه داشته باشند. به سازمان بورس و اوراق بهادار تهران و سازمان حسابرسی پیشنهاد می‌شود مقررات و استانداردهایی را وضع نمایند تا در کنار گزارش‌های مالی سالانه شرکت‌ها، اطلاعات مورد نیاز در راستای مسئولیت پاسخگویی در حوزه‌های اجتماعی و زیست محیطی را افشا و به شیوه‌ای هماهنگ و منظم افشا شود.

پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی

با توجه به موضوع بررسی شده در این پژوهش، پیشنهادهای زیر برای انجام تحقیقات آتی آرایه می‌گردد:

مقایسه تطبیقی تدوین بهترین مدل کمی اندازه‌گیری سطح افشای مسئولیت‌های اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

بررسی ارتباط ساختار بهینه سرمایه و سطح افشای مسئولیت اجتماعی

بررسی قدرت توضیح دهنده‌ی پیامدهای اقتصادی سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌های تولیدی و غیر تولیدی

بررسی سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در شرایط قبل از تحریم اقتصادی و در امتداد تحریم‌های اقتصادی.

بررسی ارتباط بین کیفیت اطلاعات حسابداری و سطح افشای مسئولیت اجتماعی.

بررسی ارتباط میان پایداری سود و سطح افشا مسئولیت اجتماعی.

بررسی ارتباط میان محافظه کاری حسابداری و سطح افشا مسئولیت اجتماعی.

منابع و ماخذ

- احمد پور، احمد و حسنا قهرمانی صغیر(۱۳۸۸). بررسی ویژگی کیفی قابلیت اتکا اطلاعات در ارزیابی کیفیت سود شرکتها ، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۴.
- احمدزاده، حمید(۱۳۹۲). آزمون پیامدهای اقتصادی کیفیت اطلاعات حسابداری مبتنی بر نظریه اقتصاد اطلاعات، دانشگاه آزاد اسلامی ، واحد علوم و تحقیقات تهران، رساله دکتری تخصصی، رشته حسابداری.

- اصلانی، عظیم و همکاران (۱۳۹۳). بررسی رابطه مسئولیت اجتماعی بر کیفیت سود شرکت های گروه محصولات شیمیایی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، اولین کنفرانس اقتصاد و مدیریت کاربردی با رویکرد ملی.
- امیرحسینی، مصطفی (۱۳۹۴). بررسی تاثیر مسئولیت اجتماعی بر کیفیت سود شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته حسابداری.
- بولو، قاسم (۱۳۸۵). نظام راهبری شرکت و تاثیر آن بر کیفیت سود، پایگاه اطلاع رسانی بازار سرمایه ایران.
- حساس یگانه، یحیی و قدرت الله برزگر (۱۳۹۳). مبانی نظری مسئولیت اجتماعی شرکت ها و پارادایم تحقیقاتی آن در حرفه حسابداری. فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، سال هفتم، شماره بیست و دوم.
- خوزین، علی (۱۳۹۳). گزارشگری پایداری: کاربرد نظریه ذینفعان در ایران. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، رساله دکتری تخصصی، رشته حسابداری.
- عرب صالحی، مهدی و همکاران (۱۳۹۲). رابطه مسئولیت اجتماعی با عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پژوهش های تجربی حسابداری، سال سوم، شماره ۹.
- کردستانی، غلامرضا و ضیا الدین مجدی (۱۳۸۶). بررسی رابطه بین ویژگی های کیفی سود و هزینه سرمایه سهام عادی. بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۸.
- مرادی، علیرضا (۱۳۹۲). کاربرد 8 EViews در اقتصاد سنجی، انتشارات جهاد دانشگاهی، واحد تهران، چاپ چهارم.
- نمازی، محمد و حمید رضا رضایی (۱۳۹۱). تاثیر نرخ تورم بر کیفیت سود شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پژوهش های تجربی حسابداری، سال دوم، شماره ۵.
- نمازی، محمد (۱۳۸۴). بررسی کاربرد های تئوری نمایندگی در حسابداری مدیریت. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، شماره دوم.
- نیکخواه آزاد، علی (۱۳۷۹). بیانیه مفاهیم بنیادی حسابداری. انتشارات سازمان حسابرسی، نشریه شماره ۱۲۱.
- الوانی، سید مهدی و قاسمی، احمدرضا (۱۳۷۷). مدیریت و مسئولیت‌های اجتماعی سازمان. تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- Chih, H. L., Sheen, C. H., & Kang, F. C. (2008). Corporate Social responsibility, Investor Protection, and Earnings Management: Some International Evidence. *Journal of Business Ethics*, 79: 179-198.
- Choy, J-S; Kwak, Y-M; Chloe, Chong woo. (2010). Corporate Social possibility and Corporate Financial Performance: Evidence from Korea. *Australian Journal of Management*, 53 (3), 291-311.
- Dechow, P. and Dichey, I. (2002). The Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accrual Estimation Errors. *The Accounting Review*, 77, 35- 59.
- Deloitte Touché Tohmatsu. (2006). Deloitte Sustainability Reporting Scorecard. Global Environment and Sustainability Services Group.
- Gaio, C., and C. Raposo (2011). "Earnings Quality and Firm Valuation: International Evidence", *Accounting and Finance*, Vol. 51, 467-499.
- Garriga, E, Domenici, M (2004) "Corporate Social Responsibility Theories: Mapping the Territory", *Journal of Business Ethics* 53: 51-71, 2004.
- Geva. A., (2008), "Three Models of Corporate Social Responsibility: Interrelationships between Theory", Research, and Practice. *Business and Society Review*. Vol.113, PP.1-41.
- Godfrey, P. C. & Hatch, N. W. (2007). Researching Corporate Social Responsibility: An Agenda for the 21st Century, , 70, 87- 98.
- Malsch. Bertrand (2013). Politicizing the expertise of the accounting industry in the realm of corporate social responsibility. *Accounting Organizations and Society*. 38. 149-168.
- Nelling, E; Webb, E. (2009). Corporate Social Responsibility and Financial Performance: The Virtuous Circle Revisited. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 32 (2), 197-209.
- Salewski, M, and H Zulch. (2013). "The Association between Corporate Social Responsibility (CSR) and Earnings Quality", available online ae: www.ssrn.com.
- Schipper, K. and Vincent, L. (2003). Earnings Quality. *Accounting Horizons*. 17, 97-110.

- Tsoutsoura, M. (2004). Corporate Social Responsibility and Financial Performance. University of California at Berkeley, Financial Project.
- Turker D. (2009), Measuring Corporate Social Responsibility: A Scale Development Study *Journal of Business Ethics* 85 (4), 411-27.

دانشگاه پلی تکنیک سلیمانیه

اولین همایش بین المللی

برنامه ریزی اقتصادی، توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای

رویکردها و کاربردها (۱۳ و ۱۴ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۶)

دانشگاه کردستان

